

70/7175

MENGELWERK.

Hoe 't in Transvaal was. 1)

DOOR

F. KAPTEIJN.

(E)
Pam. 9
KAP

Dr. W. J. LEYDS
Frankenslag 337
de GRUYVENHAGE

Zijn het elders de voorstanders van een meer gelijkmatige verdeling van den maatschappelijken rijkdom, die het kiesrecht zooveel mogelijk willen uitbreiden, in Transvaal waren het de millionairs en hunne aanhangers.

Geknipt naar het model, dat Henry George van hen heeft gegeven, waren zij, die al één millioen bezaten, niet op hun gemak voorze er een tweede bij hadden. En dan liefst in drie vloeken en een zucht, want men dacht er niet aan om in Transvaal te blijven. *At home*, te Londen wilde men den klank van het Afrikaansche goud doen klinken.

Om aan dat tweede millioen te komen, werd niets ontzien. De voorwaarden, waaronder men bezig was zijn schatten te verzamelen, waren nog niet gunstig genoeg; men moest meer invloed hebben op de samenstelling van de wetgevende macht. Misschien wilden sommigen in hun goedheid wel zoover gaan, dat — althans voor de eerste jaren — een „Afrikaander” Staatspresident mocht zijn; maar dan moest het er een wezen, die naar het pijpen van de bevolking van den Witwatersrand wilde dansen. Paul Kruger was doof aan dat oor, daarom stelde men, toen bij de laatste maal moest aftreden, Schalk Burger tegen hem over. Deze toch had, bij de samenstelling van het bekende „industriële rapport”, getoond, dat men met hem kon werken.

Men weet het, dat al de schetterende verkiezingsmuziek, welke de Engelsche bladen bij die gelegenheid maakten, maar bitter weinig kiezers heeft kunnen behagen; Schalk Burger moet na de opening der stembus zeker gewenscht hebben, dat hij zich maar niet in de kou had begeven.

Het streven van de mijnkoningen was te duidelijk; vandaar dat zij zoo weinig steun vonden. Zeker, als men een beetje rondkeek in Transvaal, moest men met Hamlet zeggen: „*there is something rotten in the state*”. Wat gezegd

1) Met toestemming van den schrijver nemen wij deze belangwekkende „sociale beschouwingen” over uit „Boon's Geïllustreerd Magazijn”, er de bijzondere aandacht onzer lezers op vestigende.
Red. „Arnh. Ct.”

werd van monopolies, concessies, corruptie, familieregeering was niet uit de lucht gegrepen; maar, overtuigd, dat het, als Rhodes de baas werd, nog veel erger zou zijn, weigerden velen om onder de anders zoo aantrekkelijke leuze „progressie” mee tegen de Regeering op te trekken.

Dan nog maar liever conservatief!

’t Was toch maar een naam; niets anders en „wat is een naam?” De Transvaalsche Regeering was in sommige opzichten in werkelijkheid, naar Europeesche opvatting, zóó weinig conservatief, dat een liberale Tweede Kamer er van zou omvallen. Het was daar geen angstig gevraag of een of andere maatregel wel in het stelsel paste; als er, na runderpest of anderen tegenslag, hulp moest zijn, kwam die. Toen de mannen in September 1899 naar de grenzen trokken, konden de vrouwen meel, koffie, kleeren, enz. bij den landdrosd krijgen. Er werd heelemaal niet gevraagd of zulke hulp van staatswege ook demoraliseerend zou werken, een bewering die men in Europeesche Staten veel te hooren krijgt, als er sprake is van steun aan minder bedeedden. Gebrek en armoede vond men in de Z. A. R. het meest demoraliseerend.

De Volksraad in Transvaal heette conservatief, maar hij ontving enkele maanden vóór den oorlog met instemming een adres van de „Internationale Onafhankelijke Arbeiderspartij” tot invoering bij de wet van een acht-urigen arbeidsdag.

In Pretoria was een groote openbare vergadering tén gunste daarvan gehouden en in-leider was het sedert overleden lid voor het district Piet-Retief, de heer W. Tosen, die door de jingo-bladen steeds een van de meest ver-stokte conservatieven genoemd werd.

Door het uitbreken van den rampzaligen oorlog is de Uitvoerende Raad niet aan het optrekken van een dergelijk wetsontwerp toegekomen. Het ware zeker wet geworden, hoewel de behoefte aan wettelijke regeling van den arbeidsduur in Transvaal lang zoo groot niet was als in Europeesche landen. Ook al neemt men het warmere klimaat in aanmerking, dan nog was in Transvaal de werkdag kort. Het waren alleen de progressieven aan den Rand, die hun arbeiders vaak langer dan acht uur lieten werken en daaraan wilde men, ook in den conservatieven Volksraad, een einde maken.

Een eigenlijk referendum kende men in Transvaal niet, maar wanneer een belangrijk wetsontwerp aan de orde kwam, hielden de afgevaardigden in hun district openbare vergade-

ringen om den geest van het publiek te leeren kennen. Ook werden adressen, welke bij den Raad inkwamen, steeds met zorg behandeld. De wil van het volk was voor de Regeering de hoogste wereldlijke macht. Dat werd in den Volksraad altijd vooropgesteld en, werd er ook al niet steeds naar gehandeld, zoodra de burgers luide hunne stem deden hooren, zweeg en zwichtte alles.

In regeeringszaken had men voorts in de twee Zuid-Afrikaansche Republieken een weldadigen afkeer van vertoon, waar conservatieven gewoonlijk nog al van houden. Het is overbekend, dat men 's morgens tusschen zes en zeven bij President Kruger 'aan zijn huis terecht kon en een even eenvoudige man als Kruger was de Staatssecretaris Reitz. Arm en rijk kon hen zonder formaliteiten naderen, om te zeggen wat men op het hart had.

Toen te Amsterdam bij den intocht van de Koningin en Haar verloofde, ook de Vrijstaatsche vertegenwoordiger bij de Nederlandsche Regeering dr. Hendrik Muller ter audientie verscheen, moet, volgens de couranten, hertog Hendrik hem de opmerking gemaakt hebben, het verstandig van hem te vinden, dat hij niet in gala verscheen, waarop dr. Muller zei, dat hij zulk een kleed niet in overeenstemming achtte met den geest der Republieken. Is het verhaal juist, dan heeft de consul-generaal van den Vrijstaat getrouw de meening van het volk van dat land weergegeven.

De regeering van Transvaal had vele gebreken — er is moeite genoeg gedaan om er haar op te wijzen — maar de daden, welke spreken van haren gezond democratischen geest zijn talrijk; zoo maakte b. v. de Volksraad, toen het, na 't uitbreken van den oorlog, noodig werd de ambtenaarssalarissen te verminderen, een progressieve schaal, welke met 10 procent voor de kleinste inkomsten begon en met 70 procent eindigde.

Dat zal de Engelsche Regeering de Transvaalsche wel nooit nadoen! Met het „progressief“ en „conservatief“ was het in de Z. A. R.

een ware begripsverwarring.

Behalve om hare zorg voor minder bedeelden, moet de regeering der Z. A. R. ook geroemd worden om de wijze, waarop zij steeds de belangen van het onderwijs heeft behartigd. Daarvoor waren geen offers haar te groot. Men gaf niet alleen ruime subsidiën om den onderwijzers een goed bestaan te verzekeren, maar stelde ook kosteloos hout en ijzer beschikbaar, voor burgers, die een school wilden oprichten, en steunde alles wat aan dit groote maatschappelijke belang bevorderlijk kon zijn. Natuurlijk ging het niet zooals de progressieven wel wenschten; het was niet voldoende, dat op de scholen in de grootste plaatsen aan de Engelsche taal een ruime plaats als leervak werd gegeven, het geheele onderwijs moest Engelsch zijn. En wie odergelijke onzinnig-brutale eischen niet dadelijk ja en amen speelde, werd voor een verstokten behoudsman uitgemaakt.

Een verrassing was het mij, toen ik, in 1897 in den Vrijstaat komende, vond dat daar reeds sinds jaren een wet op den leerplicht bestond en dat men in de dorpen schoolcommissiën had, waarvan een gedeelte van de leden door de ouders der schoolgaande kinderen werden gekozen. Aan Nederland denkende vond ik dat toen niet zoo heel achterlijk.

Dat de Transvaalsche wetgeving op veel punten zeer noodig herziening behoefde — een eigenschap met die van andere landen gemeen — werd wel in de eerste plaats erkend door de Regeering, die in het jaar dat den oorlog voorafging pogingen aanwendde om een erkend deskundige op dat gebied uit Nederland te krijgen.

Gedreven door de overweging dat een brutaal mensch de halve wereld heeft, maakte Engeland tijdelijk aan dat alles een eind. En duizenden Hollanders, die ginds een rustig en ruim of minder ruim, maar althans voldoende bestaan vonden, heeft het in de gelegenheid gesteld om op een overvoerde arbeidsmarkt nog eens kennis te maken met de meest grauwe zorgen van den strijd om dat bestaan.